

F. ENGELS

KARL MARXIN „POLIITTISEN TALOUSTIETEEN ARVOSTELUA“

I

Kaikilla tieteen aloilla ovat saksalaiset jo aikoja sitten osoittaneet tasavertaisuutensa, useimmilla aloilla etevämmytensä muihin sivistyskansoihin verraten. Vain yhden tieteen suurmiesten joukossa ei ole ainoatakaan saksalaista nimeä: poliittisen taloustieteen. Syy tähän on päivänselvä. Poliittinen taloustiede on nykyaikaisen porvarillisen yhteiskunnan teoreettista erittelyä ja siksi se edellyttää kehittyneitä porvarillisia oloja, joita Saksassa uskonpuhdistus- ja talonpoikaissotien ja erikoisesti kolmikymmenvuotisen sodan jälkeen ei vuosisatoihin voinut syntyä. Hollannin eroaminen valtakunnasta työnsi Saksan syrjään maailmankaupasta ja supisti alunpitäen sen teollisen kehityksen mitä pienimpiin mittoihin; ja samaan aikaan kun saksalaiset niin vaivalloisesti ja hitaasti toipuivat kansalaissotien hävityksistä, kuluttivat kaiken kansalaistarmonsa — mikä ei koskaan ole ollut kovin suuri — hedelmättömään taisteluun niitä tullirajoja ja järjettömiä kauppasäännöstelyjä vastaan, joihin jokainen pikku tusinaruhtinas ja jokainen vapaaherra alisti alamaistensa teollisuuden, samaan aikaan kun valtakunnan kaupungit menehtyivät ammattikuntakamaan ja ylimyksellisyyteen — samaan aikaan Hollanti, Englanti ja Ranska valtasivat ensimmäiset paikat maailmankaupassa, perustivat kolonioita toinen toisensa viereen ja kehittivät manufaktuuri-teollisuuden korkeimpaan kukoistukseensa, kunnes vihdoin Englanti höyryn voimalla, mikä ensi kerran nosti arvoon sen hiili- ja rautavarastot, astui nykyaikaisen porvarillisen kehityksen johtoon. Mutta niin kauan kuin oli taisteltava niitä naurettavan vanhanaikaisia keskiajan jätteitä vastaan, jotka vuoteen 1830 asti kahlehtivat

Saksan aineellista porvarillista kehitystä, niin kauan ei saksalainen poliittinen taloustiede ollut mahdollista. Vasta tulliliiton¹ perustamisen avulla saksalaiset pääsivät sellaiseen asemaan, jossa he saattoivat ylipäänsä edes *ymmärtää* poliittista taloustiedettä. Tästä ajasta lähtien alkoi tosiaankin englantilaisen ja ranskalaisen taloustieteen maahantuonti Saksan porvariston parhaaksi. Pian tiede- ja virkamieskunta otti maahantuodut ainekset omakseen ja muokkasi niitä tavalla, joka ei ollut kovinkaan imartelevaa „saksalaiselle hengelle”. Kynäilevien keinottelijoiden, kauppiaiden, koulumestarien ja byrokraattien sekalaisessa sakissa syntyi sitten saksalainen taloustieteellinen kirjallisuus, joka mauttomuutensa, pintapuolisuutensa, ajatustyhjyytensä, monisanaisuutensa ja plagioinnin puolesta oli verrattavissa vain saksalaiseen romaaniin. Käytännöllisiä tarkoituseriä omaavien miesten keskuudessa perustettiin ensiksi teollisuudenharjoittajain suojatullikoulukunta, jonka auktoriteetin, Listin, teokset ovat vielä nytkin parasta, mitä saksalainen porvarillinen taloustieteellinen kirjallisuus on aikaansaanut, joskin kaikki hänen mainehikkaat teoksensa on kopioitu ranskalaiselta Ferrier’iltä, mannermaajärjestelmän² teoreettiselta perustajalta. Tätä suuntaa vastaan syntyi 1840-luvulla vapaakaupan koulukunta Itämerenmaakuntien kauppiaiden keskuudessa, jotka lapsellisessa, mutta itsekkäässä uskossaan toistelivat Englannin freetraderien³ todisteluita. Lopuksi oli koulumestareina ja virastomiehinä, joiden huostassa oli aineen teoreettisen puolen käsittely, herra Raun tapaisia kuivettuneita, arvostelukyvyttömiä kasvien keräilijöitä, herra Steinin tapaisia viisastelevia keinottelijoita, jotka käänsivät ulkolaiset väittämät sulattamattomaksi hegelismiksi, tai herra Riehlin tapaisia kaunokirjailevia tähkänpoimijoita „sivistyst historian” alalla. Se, mitä tuosta loppujen lopuksi syntyi, oli kameranalistiikka⁴, eklektis-talouso pillisellä kastikkeella vaalettua puuroa kaikenlaisista sivuseikoista, joiden tunteminen oli hyödyllistä jollekin hallitusviraston esittelijäksi pyrkivälle valtion-tutkinrossa.

¹ *Saksan tulliliitto* perustettiin tammikuun 1. päivänä 1834 Preussin ja muiden saksalaisten valtioiden kesken. Itävalta jäi tämän liiton ulkopuolelle. *Toim.*

² *Mannermaajärjestelmä* — Napoleon I:n harjoittama politiikka, joka esti englantilaisten tavarain tuonnin Euroopan mantereelle, saatettiin voimaan vuoden 1806 asetuksella. Mannermaajärjestelmää toteuttamassa olivat mukana Espanja, Napoli, Hollanti, myöhemmin Preussi, Tanska, Venäjä, Itävalta ja eräät muut maat. *Toim.*

³ *Englannin freetraderit* — vapaakauppaa kannattavat Englannin porvariston edustajat. *Toim.*

⁴ *Kameranalistiikka* — sarja hallintoa, elinkeinoelämää ja taloutta käsitteleviä tieteitä, joita opetettiin porvarillisissa yliopistoissa (kameraalitiheet). *Toim.*

Silloin kun Saksan porvaristo, koulumestarit ja virkamiehistö näkivät yhä vaivaa oppiakseen ulkoa englantilais-ranskalaisen taloustieteen ensimmäiset alkeet kuin koskemattomat dogmit ja päästäkseen niistä jossain määrin perille, astui esiin Saksan proletaarinen puolue. Sen koko teoreettisen elämän alkuna oli poliittisen taloustieteen tutkiminen, ja sen esiinastumisen hetki on myös tieteellisen, itsenäisen, *saksalaisen taloustieteen* synnyinhetki. Tämä saksalainen taloustiede nojautuu oleellisesti *materialistiseen historiankäsitykseen*, jonka pääpiirteet on lyhyesti esitetty kysymyksessäolevan teoksen esipuheessa. Tämä esipuhe¹ on pääosaltaan jo julkaistu „Das Volk”² lehdessä, jonka vuoksi viittaammekin nyt siihen. Ei yksin taloustieteelle, vaan kaikille historiatieteille (ja kaikki tieteet, jotka eivät ole luonnontieteitä, ovat historiatieteitä) oli niitä kumouksellistavana löytönä se väite, „että yhteiskunnallisen, poliittisen ja henkisen elämänprosessin määrää ylipäänsä aineellisen elämän tuotantotapa”; että kaikki yhteiskunnalliset ja valtiolliset suhteet, kaikki uskonnolliset ja oikeudelliset järjestelmät, kaikki teoreettiset katsomukset, joita historiassa esiintyy, voidaan käsittää vain silloin, kun on käsitetty kulloinkin vallitsevan aikakauden vastaavat aineelliset elämänehdot ja kun edelliset johdetaan näistä aineellisista ehdoista. „Ei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensä määrää heidän tajuntansa”. Tämä väittämä on niin yksinkertainen, että sen pitäisi olla itsestään ymmärrettävä jokaiselle, joka ei ole auttamattomasti juuttunut idealistiseen huiputukseen. Mutta ei ainoastaan teoriaan, vaan myös käytäntöön nähden tällä seikalla on mitä vallankumouksellisimmat seuraukset: „Kehityksensä tietyllä asteella yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat joutuvat ristiriitaan olemassaolevien tuotantosuhteiden kanssa tai, mikä on vain asian juridinen ilmaisu, omistussuhteiden kanssa, joiden puitteissa ne olivat siihen asti liikkuneet. Tuotantovoimien kehittämismuodoista nämä suhteet muuttuvat niiden kahleiksi. Silloin alkaa *yhteiskunnallisen vallankumouksen* aikakausi. Taloudellisen perustan muuttuessa mullistuu joko hitaammin tai nopeammin koko suunnaton päällysrakennus... Pörvarilliset tuotantosuhteet ovat yhteiskunnallisen tuotantoprosessin viimeinen antagonistinen muoto, antagonistinen ei yksilöllisen antagonistismin, vaan yksilöjen yhteiskunnallisista elinehdoista johtuvan antagonismin mielessä, mutta porvarillisen yhteiskunnan hel-

¹ Ks. tätä osaa, ss. 307—311. *Toim.*

² Saksalainen sanomalehti „Das Volk” („Kansa”) ilmestyi Lontoossa ja Marx osallistui läheisesti sen julkaisutyöhön vuoden 1859 toukokuusta elokuuhun. *Toim.*

massa kehittyvät tuotantovoimat luovat samalla aineelliset edellytykset tämän antagonismin ratkaisemista varten.” Näköala valtavasta, kaikkien aikojen valtavimmasta vallankumouksesta avautuu siis heti eteemme, kehittäessämme pitemmälle materialistista teesiämme ja soveltuaessamme sitä nykyaikaan.

Mutta heti lähemmin tarkasteltaessa osoittautuu niin ikään, että tuo näköjään niin yksinkertainen väite, että ihmisten tajunta riippuu heidän olemisestaan eikä päinvastoin, on heti ensimmäisiltä johtopäätöksiltään kuolettava isku kaikelle, kaikkein peiteilyimmällekkin idealismille. Se kieltää kaikki perinnäiset ja totunnaiset historiaa koskevat katsomukset. Koko perinnäinen valtiollinen ajattelutapa kärsii vararikon; isänmaallinen jalo-mielisyys nousee kuohuksissaan vastustamaan tuollaista kunnotonta katsomusta. Siksi on väistämätöntä, että uutta käsityskantaa eivät vastusta ainoastaan porvariston edustajat, vaan myös valtaosa ranskalaisista sosialisteista, jotka tahtovat mullistaa maailman taikasanoilla: *liberté, égalité, fraternité*¹. Mutta erikoisen suurta kiukkua se herätti saksalaisissa vulgääriin demokraattisissa kielenpieksäjissä. Silti nämä ovat halusta yrittäneet plagioimalla käyttää hyväksi uusia aatteita, osoittaen tällöin kuitenkin harvinaista ymmärtämättömyyttä.

Materialistisen käsityskannan kehittäminen edes yhden ainoan historiallisen esimerkin pohjalla oli tieteellistä työtä, joka vaati vuosikausia rauhallista tutkimustyötä, sillä on päivän-selvää, että tässä ei päästä mihinkään pelkillä korulauseilla, että vain suuri joukko arvostellen valittua, täysin hallittua historiallista ainehistoa voi tehdä mahdolliseksi tällaisen tehtävän ratkaisemisen. Helmikuun vallankumous sinkosi puolueemme poliittiselle näyttämölle ja teki sille siten mahdottomaksi tavoitella puhtaasti tieteellisiä tarkoituspäriä. Siitä huolimatta tämä peruskatsomus on punaisena lankana puolueen kaikissa kirjallisissa tuotteissa. Kaikissa niissä on kussakin yksityistapauksessa todistettu, miten liikehtiminen sai joka kerta alkunsa suoranaisista aineellisista sysäyksistä eikä sitä myötäilevistä korulauseista, kuinka päinvastoin valtiolliset ja oikeudelliset korulauseet johtuivat aineellisista alkusyistä aivan samoin kuin valtiollinen liikehtiminen ja sen tulokset.

Kun vuosien 1848—1849 vallankumouksen tappion jälkeen koitti ajankohta, jolloin kävi yhä mahdottomammaksi vaikuttaa ulkomailta käsin Saksaan, puolueemme jätti maanpakolaiskinastelujen kentän — sillä muita toimintamahdollisuuksia ei ollut — vulgääriin demokraattien haltuun. Sillä aikaa kun nämä jupakoivat sydämensä halusta, olivat tänään tukkanuottasilla,

¹ — vapaus, tasa-arvoisuus, veljeys. *Toim.*

veljeilläkseen huomenna ja pestäkseen ylihuomenna taas koko likaisen pyykkinsä maailman nähden, sillä aikaa kun nämä kulkiivat halki koko Amerikan kerjäämässä, aiheuttaakseen heti sen jälkeen uuden häväistysjutun parin saamansa taalerin jakamisesta — puolueemme oli iloinen saadessaan taas hiukan rauhaa tutkimuksia varten. Puolueellamme oli se suuri etu, että sillä oli teoreettisena perustana uusi tieteellinen käsityskanta, jonka kehittäely antoi sille kylliksi työtä; jo tästäkään syystä se ei koskaan voinut vajota niin syvälle kuin maanpakolaisuuden „suurmiehet”.

Näiden tutkimusten ensimmäinen hedelmä on käsillä oleva kirja.

II

Sellaisessa kuin käsillä olevassa teoksessa ei voi olla puhettakaan pelkästä taloustieteen yksityisten lukujen katkonaisesta arvostelamisesta, tuon tai tämän taloustieteellisen riitakysymyksen erillisestä käsittelystä. Pikemminkin teos on suunniteltu jo aluperin taloustieteiden koko sikermän järjestelmälliseksi kokonaiskäsittelyksi, porvarillisen tuotannon ja porvarillisen vaihdon lakien yhtenäiseksi selittelyksi. Koska taloustieteilijät ovat ainoastaan näiden lakien tulkitsijoita ja puolustajia, niin tämä selittely on samalla koko taloustieteellisen kirjallisuuden arvostelua.

Tuskinpa Hegelin kuolemasta saakka on tehty ainoatakaan yritystä kehittää jotain tiedettä sen omassa, sisäisessä yhteydessä. Virallinen hegeliläinen koulukunta oli omaksunut mestarin dialektiikasta vain taidon käytellä yksinkertaisimpia menetelmiä, joita se sovelsi aina ja joka paikkaan ja usein vielä naurettavan kömpelösti. Tuolle koulukunnalle Hegelin koko jäämistö oli vain pelkkä kaava, jonka avulla konstruointiin kokoon jokainen teema, sekä luettelo sanoja ja sanakäänteitä, joilla ei enää ollut muuta tarkoitusta kuin se, että niitä käytettiin oikeaan aikaan siellä, missä ajatukset ja positiivinen tietous puuttuivat. Näin tultiin siihen, että — kuten muuan Bonnin yliopiston professori sanoi — nämä hegeliläiset eivät ymmärtäneet mistään mitään, mutta saattoivat kirjoittaa kaikesta. Se olikin sitten sen mukaista. Omahyväisyydestään huolimatta nämä herrat tunsivat kuitenkin heikkoutensa niin hyvin, että he pysyttelivät mahdollisimman kaukana suurista tehtävistä; vanha rutiinitiede säilytti asemansa sen ansiosta, että se oli etevämpi positiivisessa tietämisessä; ja vasta kun Feuerbach oli epuuttanut pelkkään mietiskelyyn perustuvan ymmärryksen, tuli hegelöimisestä vähitellen loppu, ja näytti kuin tieteessä olisi uudestaan alkanut vanhan metafysiikan ja sen muuttumattomien yleiskäsitteiden valtakausi.

Siihen oli luonnolliset syynsä. Hegelin diadokien¹ valtakomentoa, mikä oli kuivettunut pelkiksi korulauseiksi, seurasi luonnollisesti ajanjakso, jona tieteen positiivinen sisältö taas voitti muodollisen puolen. Mutta samalla Saksa antautui aivan erikoisella tarmolla tutkimaan myös luonnontieteitä, mikä vastasi vuoden 1848 jälkeistä valtavaa porvarillista kehitystä; ja kun nämä tieteet, joiden alalla pelkkää mietiskelyä edustava suunta ei koskaan ollut saanut mitään huomattavaa merkitystä, tulivat muotiin, niin myös vanha metafysiillinen ajattelutapa aina äärimmäistä wolffilaista latteutta myöten levisi uudelleen. Hegel oli joutunut unohduksiin, ja kehittyi uusi luonnontieteellinen materialismi, joka teoreettisesti ei juuri lainkaan eroa 18. vuosisadan materialismista ja on siitä edellä pääasiassa vain rikkaamman luonnontieteellisen, erittäinkin kemian ja fysiologiaa koskevan aineiston kannalta. Havaitsemme, että Kantia edeltäneen ajan ahdasmielinen poroporvarillinen ajattelutapa uusiintuu äärimmäiseksi latteudeksi kehiteltynä Büchnerin ja Vogtin ajattelutavassa, ja jopa Moleschottkin, joka vannoo Feuerbachin nimeen, sekaantuu yhtämittaa hyvin lystikkäällä tavalla mitä yksinkertaisimmissa yleiskäsitteissä. Porvarillisen arkisen ymmärryksen kömpelö kuormakoni pysähtyy luonnollisesti neuvottomana sen kaivannon eteen, joka erottaa olemuksen ilmiöstä, syyn seurauksesta. Mutta jos kerran lähdetään ajometsästyksen abstraktisen ajattelun perin vaikealla murtomaalla, niin silloinpa ei pidäkään ratsastaa kuormakonilla.

Oli siis ratkaistava toinen kysymys, jolla ei ole mitään tekemistä poliittisen taloustieteen kanssa sinänsä. Miten on tiedettä käsiteltävä? Toisaalta oli olemassa Hegelin dialektiikka siinä aivan abstraktisessa, „spekulatiivisessa” muodossaan, mihin Hegel sen oli jättänyt; toisaalta oli olemassa tavallinen, nyt taas muotiin tullut, oleellisesti wolffilais-metafysiillinen metodi, minkä mukaan myös porvarilliset taloustieteilijät olivat kirjoitelleet paksuja, hajanaisia kirjojaan. Kant ja erittäinkin Hegel olivat nujertaneet teoreettisesti tämän viimeksi mainitun metodin niin perinpohjin, että vain laiskuus ja toisen yksinkertaisen metodin puuttuminen tekivät mahdolliseksi sen jatkuvan olemassaolon käytännössä. Toisaalta Hegelin metodi oli *kyseisessä* muodossaan ehdottomasti käyttökelvoton. Se oli olemukseltaan idealistinen, mutta nyt oli kehitettävä maailmankatsomus, joka olisi materialistisempi kuin kaikki aikaisemmat katsomukset. Hegelin metodin lähtökohtana oli puhdas ajattelu, mutta nyt oli lähdettävä mitä itseperintäisimmistä tosiasioista. Metodi, joka

¹ *Diadokit* — Aleksanteri Suuren seuraajat, jotka hänen kuolemansa jälkeen aloittivat keskenään sodan, minkä seurauksena oli valtakunnan hajoaminen. Engels käyttää tätä sanontaa ivallisessa mielessä Saksan yliopistoissa olleista virallisen hegeliläisyyden edustajista. *Toim.*

oman tunnustuksensa mukaan „joutui ei-mistään ei-minkään kautta ei-mihinkään”, ei siinä muodossaan ollut suinkaan sopiva tähän. Siitä huolimatta se oli kaikesta silloisesta loogillisesta aineistosta ainoa osa, mikä ainakin voitiin ottaa lähtökohdaksi. Sitä ei oltu arvosteltu eikä voitettu; kukaan suuren dialektikon vastustajista ei ollut kyennyt ampumaan aukkoa hänen ylvääseen rakennelmaansa; se oli joutunut unohtuiksi siksi, että Hegelin koulukunta ei ollut osannut käyttää sitä mihinkään. Siis Hegelin menetelmä oli ennen kaikkea alistettava perinpohjaisen kritiikin alaiseksi.

Hegelin ajattelutavan paremmuutena kaikkien muiden filosofien ajattelutapaan verraten oli se tavaton historian tunto, johon se perustui. Niin abstraktinen ja idealistinen kuin muoto olikin, hänen ajatustensa kehitys kuitenkin aina rinnan maailmanhistorian kehityksen kanssa, ja viimeksi mainitun piti oikeastaan olla vain ensiksi mainitun todisteena. Vaikkakin oikea suhde siten käännettiin nurin ja asetettiin ylösalaisin, niin filosofiaan tuli kuitenkin kaikkialle todellista sisältöä — sitäkin enemmän, kun Hegel erosi oppilaistaan siinä, ettei hän rehennellyt tietämättömyydellä kuten he, vaan oli kaikkien aikojen oppineimpia miehiä. Hän oli ensimmäinen, joka koetti todistaa historian kehityksen, sisäisen yhteyden, ja niin kummalliselta kuin moni seikka hänen historianfilosofiassaan meistä nyt tuntuneekin, ansaitsee hänen peruskatsomuksensa suurenmoisuus vielä tänä päivänä ihailua, jos häntä verrataan hänen edeltäjiinsä tai varsinkin niihin, jotka hänen jälkeensä ovat uskaltaneet yleistäviin historiaa koskeviin mietelmiin. Fenomenologiassa, estetiikassa, filosofian historiassa, kaikkialla on läpikäyvänä tämä suurenmoinen historiankäsitys ja kaikkialla käsitellään aihetta historiallisesti, määrättyssä, vaikkakin abstraktisen nurinkurisessa yhteydessä historian kanssa.

Tämä käänteentekevä historiankäsitys oli uuden materialistisen katsomuksen suoranaisena teoreettisena edellytyksenä, ja jo tästä syystä tarjoutui lähtökohta myös loogiselle metodille. Jos tämä unohtuiksi joutunut dialektiikka jo „puhtaan ajattelun” kannalta lähtien oli vienyt tuollaisiin tuloksiin, jos se lisäksi aivan leikiten oli suoriutunut koko entisestä logiikasta ja metafysiikasta, niin täytyi sen joka tapauksessa sisältää jotain enemmän kuin viisastelua ja hiuksenhalkomista. Mutta tämän menetelmän arvosteleminen, mihin koko virallinen filosofia oli pelännyt ja vielä nyt pelkää ryhtyä, ei ollut mikään pikku juttu.

Marx oli ja on ainoa, joka saattoi ottaa tehtäväkseen kuoria Hegelin logiikasta esille sen ytimen, mikä sisältää Hegelin todelliset löydöt tällä alalla, ja ennastaa idealistisista verhoista päästetyn dialektisen metodin jälleen siihen yksinkertaiseen asuun, jossa siitä tulee ainoa oikea ajatuksen kehittelyn muoto.

Sen metodin luomista ja kehittämistä, johon Marx pohjaa poliittisen taloustieteen arvostelunsa, pidämme tuloksena, joka merkitykseltään tuskin jää jälkeen materialistisesta peruskatsomuksesta.

Taloustieteen arvostelu voitiin jopa saavutetun metodinkin mukaan suorittaa yhä kahdella eri tavalla: historiallisesti taikka loogisesti. Koska historiassa samoin kuin sen kirjallisessa heijastelussa kehitys käy suurin piirtein niin ikään yksinkertaisimmista suhteista monimutkaisempia suhteita kohti, niin poliittisen taloustieteen kirjallishistoriallinen kehitys antoi luonnollisen johtolangan, jota arvostelu saattoi seurata, ja talousopilliset yleiskäsitteet tulivat tällöin suurin piirtein astumaan esiin samassa järjestyksessä kuin niitä loogisestikin kehiteltäessä. Tällä muodolla on näennäisesti etua suuremmasta selvyydestä — seurataanhan tällöin *todellista* kehitystä — mutta itse asiassa tulisi se näin korkeintaan helpotajuisemmaksi. Historia kulkee usein hyppäyksittäin ja mutkitellen, ja sitä pitäisi tällöin seurata kaikkialle, mikä pakottaisi, ei ainoastaan ottamaan esitykseen paljon vähempiarvoista ainehistoa, vaan myös usein katkaistaan ajatuskulun; lisäksi taloustieteen historiaa ei voitaisi kirjoittaa ilman porvarillisen yhteiskunnan historiaa, ja työ muodostuisi täten loppumattomaksi, koska kaikki esityöt puuttuvat. Vain looginen käsittelytapa olisi siis tässä paikallaan. Mutta se ei itse asiassa ole mitään muuta kuin historiallista käsittelytapaa, joka on vain vapautettu historiallisesta muodosta ja häiritsevistä satunnaisuuksista. Myös ajatuskehittelyn täytyy alkaa siitä, mistä tämä historiakin alkaa, ja ajatuskehittelyn jatkuva eteneminen ei ole mitään muuta kuin historiallisen prosessin kuvastumista abstraktisessa ja teoreettisesti johdonmukaisessa muodossa; oikaistua kuvastumista, mutta tuo oikaiseminen on suoritettu niiden lakien mukaan, jotka todellinen historiallinen prosessi itse antaa, jota paitsi tällöin voidaan jokaista momenttia tarkastella siinä kehityspisteessä, jossa se on saavuttanut täyden kypsyytensä, klassillisuutensa.

Tätä metodia noudattaen otamme lähtökohdaksi ensimmäisen ja yksinkertaisimman suhteen, mikä historiallisesti, todellisesti on edessämme, tässä tapauksessa siis ensimmäiseksi tapamme taloudellisen suhteen. Tämän suhteen me erittelemme. Jo se, että se on *suhde*, merkitsee, että sillä on kaksi puolta, jotka ovat *suhteessa toisiinsa*. Kumpaakin näistä puolista tarkastellaan erikseen; siitä käy ilmi niiden keskinäisen suhtautumisen laatu, niiden vuorovaikutus. Tällöin ilmenevät ristiriidat, jotka vaativat ratkaisua. Mutta koska emme tässä tarkastele abstraktista ajatusprosessia, joka tapahtuu vain meidän päässämme, vaan todellista prosessia, mikä todella jonakin aikana on tapahtunut tai vielä tapahtuu, niin nämä ristiriidatkin ovat kehittyneet

käytännössä ja todennäköisesti löytäneet ratkaisunsa. Seuratesamme tätä ratkaisutapaa havaitsemme, että ratkaisu on tapahtunut siten, että on luotu uusi suhde, jonka kahta toisilleen vastakkaisista puolta meidän nyt on kehiteltävä jne.

Poliittinen taloustiede aloittaa *tavarasta*, siitä hetkestä, jolloin — joko sitten yksilöt tai alkuperäiset yhteisöt — vaihtavat tuotteet toisiinsa. Tuote, joka joutuu vaihtoon, on tavaraa. Mutta se on tavaraa vain siksi, että tähän *olioon*, tähän tuotteeseen, liittyy kahden henkilön tai yhteisön välinen *suhde*, tuottajan ja kuluttajan välinen suhde, sillä nämä eivät tässä enää esiinny yhdistyneinä samaksi henkilöksi. Tässä on meillä heti esimerkki omituisesta tosiasiasta, joka on läpikäynnä koko taloustieteessä ja on aiheuttanut porvarillisten talousoppineiden päässä hurjan sekamelskan: taloustiede ei käsittele olioita, vaan henkilöiden ja viime kädessä luokkien välisiä suhteita; mutta nämä suhteet ovat aina *olioihin sidotut ja ilmenevät olioina*. Marx ensimmäisenä toi ilmi tämän yhteyden, mistä kylläkin yksityisissä tapauksissa tällä tai tuolla taloustieteilijällä oli hämärä aavistus, koko taloustieteelle merkityksellisenä seikkana, ja siten hän teki vaikeimmatkin kysymykset niin selviksi ja yksinkertaisiksi, että jopa porvarilliset taloustieteilijätkin saattavat ne nyt käsittää.

Jos tarkastelemme tavaraa sen eri puolilta, nimittäin tavaraa täydellisesti kehittyneenä, eikä vasta vaivalloisesti kehittyvänä, jollaista se on kahden alkukantaisen yhteisön välisessä luonnonvaraisessa vaihtokaupassa, niin se esiintyy meille nähtynä kahdesta — käyttöarvon ja vaihtoarvon — näkökulmasta, ja tässä astumme heti talousopillisten väittelyjen alueelle. Ken haluaa saada kouraantuntuvan esimerkin siitä, että saksalainen dialektinen metodi on nykyisellä kehitysasteellaan ainakin yhtä paljon parempi vanhaa, latteata kannunvalantamaista, metafyyssillistä menetelmää, kuin rautatiet ovat keskiajan kulkuvälineitä parempia, hän lukekoon Adam Smithin tai jonkun muun kuuluisan virallisen taloustieteilijän teoksista, millaista vaivaa vaihtoarvo ja käyttöarvo näille herroille ovat tuottaneet, kuinka vaikeata heidän on kunnolla erottaa niitä toisistaan ja käsittää kumpikin ominaisessa erikoisuudessaan — ja verratkoon siihen Marxin selvää, yksinkertaista asian selittelyä.

Sitten kun on selitetty käyttöarvo ja vaihtoarvo, esitetään tavara näiden molempien välittömänä ykseytenä, jollaisena se joutuu *vaihtoprosessiin*. Mitä ristiriitoja siinä ilmenee, se luetaan ss. 20 ja 21¹. Huomautamme vain, että nämä ristiriidat eivät ole mielenkiintoisia ainoastaan teoreettiselta, abstraktiselta kannalta, vaan että ne samalla kuvastavat välittömän vaihtosuhteen, yksinkertaisen vaihtokaupan luonteesta johtuvia vai-

¹ Ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, XII osa, I nidos, ss. 29—30. Toim.

keuksia, niitä mahdottomuuksia, joihin tämä vaihdon ensimmäinen karkea muoto välttämättä johtaa. Näiden mahdottomuuksien ratkaisuna on, että ominaisuus olla kaikkien muiden tavaroiden vaihtoarvon edustajana siirretään yhdelle erikoiselle tavaralle — *rahalle*. Rahaa eli yksinkertaista kiertokulkua tarkastellaan sitten toisessa luvussa: 1. rahaa *arvojen mittana*, minkä lisäksi tällöin määritellään lähemmin rahassa mitattu arvo, *hint*a; 2. *kiertokulun välineenä* ja 3. näiden molempien määrittelyjen ykseytenä, *reaalisena rahana*, koko aineellisen porvarillisen rikkauden edustajana. Tähän päättyy asian selittely ensimmäisessä vihkossa, rahan muuttuminen pääomaksi jätetään toiseen vihkoon.

Näemme siis, että tätä metodia noudatettaessa loogisen kehittelyn ei tarvitse pysytellä puhtaasti abstraktisella alalla. Päinvastoin se tarvitsee historiallista havainnollistamista, jatkuvaa kosketusta todellisuuden kanssa. Siksi onkin esitykseen siroteltu mitä moninaisimpia esimerkkejä, nimittäin viittauksia niin todelliseen historialliseen asioiden kulkuun yhteiskunnallisen kehityksen eri asteilla kuin taloustieteelliseen kirjallisuuteenkin, minkä tarkoituksena on valaista alusta asti taloudellisten suhteiden selvien määrittelyjen kehittelyä. Yksityisten enemmän tai vähemmän yksipuolisten tai sekavien käsityskantojen arvostelu on tällöin tullut oleellisesti esitetyksi jo itse loogisen kehittelyn yhteydessä, ja voidaan se sanoa lyhyesti.

Kolmannessa artikkelissa ryhdymme käsittelemään kirjan varsinaista taloustieteellistä sisältöä¹.

*Kirjoittanut F. Engels vuoden 1859
elokuun alkupuoliskolla*

*Julkaistu „Das Volk” lehdessä
elokuun 6. ja 20. pnä 1859*

Allekirjoitus puuttuu

*Julkaistaan lehdessä
tekstin mukaan
Suomennos saksasta*

¹ Tätä kolmatta artikkelia ei ole julkaistu eikä sen käsikirjoitusta ole löydetty.— *Toim.*